

Rapport evaluatie nieuwe werkwijze afdeling civiel recht

De werkgroep evaluatie nieuwe werkwijze bestaat uit de volgende medewerkers:

Hans de Boer
Folkert Dillingh
Annelies Hillen
Marianne van Hoof
Liesbeth de Kerpel-van de Poel
Willeke Lanting
Jan Hein Lieber (voorzitter)
Lisa Ruiling
Corrie ter Veer
Trees Wandel
Douwe de Witte
Menno Zandbergen

Inhoudsopgave

1	INLEIDING	4
2	BEANTWOORDING DEELVRAGEN EN HOOFDVRAAG/NIEUWE VRAGEN	8
3	UITKOMSTEN BESPREKING EVALUATIE EN AANBEVELINGEN	12
4	KWANTITATIEVE (CIJFERMATIGE) BEVINDINGEN	13
5	UITKOMSTEN VAN DE EXTERNE EN INTERNE ENQUÊTES	17
	A. Resultaten enquête advocatuur	17
	B. Resultaten enquête raadsheren en juridisch medewerkers	23
	C. Resultaten enquête selecteurs cna en cnmva	27
	Bijlage 1 Vragen en antwoorden selecteurs.....	28
	Bijlage 2 Verslag inclusief aanbevelingen bijeenkomst 31 januari 2017	32

1 INLEIDING

a. KEI en de nieuwe werkwijze

Met ingang van 1 januari 2016 heeft het Managementteam (MT) van de afdeling civiel recht een nieuwe werkwijze ingevoerd voor dagvaardingszaken. Aanleiding daartoe was de komst van KEI Civiel 2.0, waarin het hof Arnhem-Leeuwarden als pilotgerecht is aangewezen.

KEI beoogt een vereenvoudiging en versnelling van de procedure in eerste aanleg en in hoger beroep door de invoering van een uniforme basisprocedure die de rechter meer mogelijkheden en middelen biedt regie te voeren op het verloop van de procedure. De rechter kan van die basisprocedure afwijken als de zaak dat verlangt, zodat maatwerk kan worden geboden. Deze regeling is vastgelegd in art. 30a-30q Rv (nieuw) en voor het hoger beroep in vorderingszaken verder uitgewerkt in art. 344-357 Rv (nieuw).

De mondelinge behandeling is blijkens de parlementaire geschiedenis 'het hart van de nieuwe basisprocedure'. Door zijn versterkte regierol kan de rechter de mondelinge behandeling afstemmen op de bijzonderheden van de zaak en kan hij afwijken van het stramien van de basisprocedure, indien de aard of complexiteit van de zaak daarom vraagt. In hoger beroep in vorderingszaken is de mondelinge behandeling anders dan in eerste aanleg facultatief. Art. 354 RV bepaalt dat een mondelinge behandeling plaatsvindt, indien de rechter daartoe aanleiding ziet of een van partijen - gewezen op zijn recht te mogen worden gehoord - daarom vraagt. In de praktijk zijn de hoop en de verwachting uitgesproken dat de appelrechter als uitgangspunt zal nemen in elke procedure een mondelinge behandeling te bepalen. Het recht op pleidooi zal ook in hoger beroep vervallen. De rechter doet in hoger beroep uitspraak binnen 10 weken na de mondelinge behandeling of de laatste proceshandeling (art. 357 RV lid 1).

b. De nieuwe werkwijze

De nieuwe werkwijze is geënt op de uniforme basisprocedure van KEI en loopt daarop als het ware vooruit. Ingevolge de nieuwe werkwijze zijn alle zaken met ingang van 1 januari 2016 ondergebracht in één stroom. Die stroom bevat (a) alle zaken waarin vóór 1 januari 2016 arrest is gevraagd, (b) zaken die vóór 1 januari 2016 zijn aangebracht, maar waarin nog geen arrest is gevraagd en (c) zaken die na 1 januari 2016 zijn aangebracht.

Kenmerk van de nieuwe werkwijze is dat in lijn met KEI en de versterkte regierol van de rechter na memorie van antwoord een nieuw selectiemoment is ingelast, waarop wordt bezien of de zaak geschikt is voor een (meervoudige) comparitie van partijen (cnmva; het huidige equivalent van de mondelinge behandeling in KEI) of een voorraadkamer. Een derde optie is dat de zaak wordt geselecteerd als schrijfzaak die voor het schrijven van een concept wordt toegedeeld aan een raadsheer of juridisch medewerker met bepaling van de combinatie. De categorie van schrijfzaken is een zeer beperkte restcategorie, die bij deze evaluatie buiten beschouwing blijft.

Naast dit nieuwe selectiemoment bestaat al langer de selectie die plaatsvindt na het aanbrenge van de zaak, waarin wordt beoordeeld of de zaak geschikt is voor verwijzing naar mediation of voor het bepalen van een comparitie na aanbrenge (cna).

Niet alleen het vooruitlopen op de invoering van KEI en het (alvast) in de praktijk brengen van de versterkte regierol, ook het doen van (meer) zittingen en de wens meer vat te krijgen op de verschillende zaakstromen hebben geleid tot het besluit tot invoering van de nieuwe werkwijze. Wat het voorraadkameren betreft is ook de professionele standaard *Meervoudig beslissen* (zie hierna onder C.2) richtinggevend geweest.

c. Hoofddoelen nieuwe werkwijze

De nieuwe werkwijze kent twee hoofddoelen:

1. Een efficiënte inrichting van het werkproces.

Elke zaak wordt na memorie van antwoord geselecteerd voor een comparitie of een voorraadkamer, die in een rooster worden geplaatst. Na de comparitie wordt over de zaak geraadkamerd, tenzij een schikking wordt bereikt. Aansluitend wordt een concept geschreven en meegelezen. Daarvoor is soms wel, maar niet in alle teams in het rooster tijd gereserveerd. Hetzelfde gebeurt na de voorraadkamer. Dat alle zaken in hetzelfde werkproces in één stroom worden behandeld en die behandeling in het rooster is vastgelegd moet *naar wordt verondersteld* resulteren in een efficiënte en tijdige afdoening van zaken, waarbij de uitspraaktermijn van 10 weken van KEI als richtsnoer geldt.

2. Verhoging van de kwaliteit.

In de landelijke professionele standaard van de civiele afdelingen van de hoven *Meervoudig beslissen* zijn aanbevelingen gedaan die ten doel hebben de kwaliteit van de besluitvorming te waarborgen en te verbeteren. Belangrijke uitgangspunten daarin zijn dat aan besluitvorming altijd een brede en open gedachte-uitwisseling vooraf moet gaan en dat de schriftelijke uitwerking zo spoedig mogelijk na het (voor)raadkameren plaatsvindt. De nieuwe werkwijze beoogt daarbij aan te sluiten. Verder ligt aan de nieuwe werkwijze *de veronderstelling* ten grondslag dat een zitting niet alleen de kwaliteit van de rechterlijke besluitvorming ten goede komt, maar ook bijdraagt aan de behoefte van partijen aan hun *day in court* en aan de aanvaarding van de beslissing van de rechter.

d. Wat is kwaliteit?

Het begrip kwaliteit speelt gelet op de hoofddoelstelling een belangrijke rol bij deze evaluatie. In dit rapport is niet gepoogd een definitie van dat begrip te geven, zo dat al mogelijk zou zijn. Bij het spreken over kwaliteit van rechtspraak staat vooral de vraag centraal: wat is *goede* rechtspraak?

De werkgroep heeft bij het begrip kwaliteit en de eisen waaraan goede rechtspraak moet voldoen in het bijzonder het kwaliteitsmodel voor rechtspraak dat is ontwikkeld door Ruth de Bock voor ogen gehad¹.

Zij formuleert drie kwaliteitseisen die betrekking hebben op zowel de inhoud als de totstandkoming van rechterlijke beslissingen. Die eisen kunnen van nut zijn bij het denken en spreken over de kwaliteit van rechtspraak en betreffen:

---

¹ R.H. de Bock 'Grip op kwaliteit; een model voor inhoudelijke kwaliteit van rechterlijke beslissingen' preadvies voor de Jaarvergadering van de Nederlandse Juristen-Vereniging, 12 juni 2015 te Zwolle, Handelingen NJV, 145e jaargang/2015-1, Deventer: Wolters Kluwer 2015, p. 27-140; R.H. de Bock, Voorbij vrijblijvendheid. Leidraden voor het versterken van de inhoudelijke kwaliteit van rechterlijke beslissingen, Rechtstreeks 2015.

1. Ambachtelijkheid, nader uitgewerkt in de eisen van:
  - a. deugdelijk feitenonderzoek;
  - b. een volwaardige mondelinge behandeling;
  - c. deskundige toepassing van de rechtsregels; en
  - d. een begrijpelijke en overtuigende motivering.
2. Rechtvaardigheid van de uitkomst, waarbij onder meer van belang is dat de rechter 'echt' openstaat voor kritiek en dat zijn uitspraak recht doet aan de mens, het individu in de rechtszaal.
3. Effectiviteit, nader uitgewerkt in de eisen van:
  - a. tijdigheid;
  - b. probleemoplossend vermogen (niet alleen beslissen, maar ook het probleem tussen de partijen oplossen); en
  - c. finaliteit.

e. Evaluatie nieuwe werkwijze

Bij de invoering van de nieuwe werkwijze is afgesproken deze binnen een jaar te evalueren.

Daartoe is een werkgroep ingesteld die de opdracht heeft gekregen:

- a. op de locatie Arnhem en de locatie Leeuwarden te toetsen in hoeverre deze beide hoofddoelen door de nieuwe werkwijze worden gerealiseerd;
- b. zijn bevindingen vast te leggen in dit rapport, en
- c. de uitkomsten van de evaluatie op 31 januari 2017 met alle bij de nieuwe werkwijze betrokken collega's te bespreken om samen afspraken te maken over de verdere uitvoering en ontwikkeling van de nieuwe werkwijze en daaromtrent aanbevelingen te doen ten behoeve van het MT van de afdeling civiel recht.

De werkgroep dient de volgende (hoofd)vraag te beantwoorden:

Leidt de nieuwe werkwijze tot een efficiënte en snellere afdoening van zaken en draagt deze bij aan een verhoging van de kwaliteit?

Ten behoeve van de beantwoording van deze vraag zijn drie fasen in het werkproces onderscheiden en zijn deelvragen gesteld:

1. De voorbereiding: wisseling memories en nieuw selectiemoment ter beoordeling cmvva of voorraadkamer.
Deelvraag 1: *Is deze fase effectief ingericht?*
Het gaat daarbij om de volgende aspecten: uniforme selectiecriteria, beschrijving werkprocessen, planning zittingen en de doorlooptijden tussen planning en zitting.

2. De 'zitting':

a. mondelinge behandeling:

Deelvragen 2.a.1 en 2.a.2:

1. *In hoeverre draagt een mondelinge behandeling bij aan het bereiken van de hoofddoelen?*
2. *Welke werkwijze op de mondelinge behandeling draagt het meest bij aan het bereiken van de hoofddoelen?*

b. voorraadkamer:

Deelvraag 2.b:

In hoeverre draagt behandeling van de zaak in de voorraadkamer bij aan het bereiken van de hoofddoelen?

3. Nabewerking/arrestfase

Deelvraag 3:

Wordt de uitspraaktermijn van 10 weken gerealiseerd? Zo nee, in hoeveel zaken niet en wat zijn daarvan de oorzaken?

Ten behoeve van de beantwoording is voor elk van de drie fasen kwantitatief (cijfermatig) onderzoek verricht en zijn externe en interne enquêtes gehouden aan de hand van vragenlijsten. Ook is gebruik gemaakt van evaluatieformulieren van gehouden meervoudige cnmva's.

In hoofdstuk 2 vinden de hoofdvraag en de deelvragen beantwoording en worden vragen geformuleerd die van belang zijn voor de plenaire bespreking van de verdere uitwerking van de nieuwe werkwijze. In hoofdstuk 3 staan de aanbevelingen aan het MT van de afdeling civiel recht met betrekking tot de afspraken over de verdere uitvoering en ontwikkeling van de nieuwe werkwijze.

Daarna zijn in dit rapport de kwantitatieve bevindingen (hoofdstuk 4) en de uitkomsten van de externe en interne enquêtes (hoofdstuk 5) opgenomen.

2 BEANTWOORDING DEELVRAGEN EN HOOFDVRAAG/NIEUWE VRAGEN

A. Beantwoording deelvragen:

1. Is de voorbereidingsfase effectief ingericht?

Voor beantwoording van deze deelvraag is het volgende van belang.

Een minderheid van de respondenten in de interne enquête brengt naar voren dat zaken die zijn geselecteerd voor voorraadkamer respectievelijk cmva daarvoor niet altijd geschikt zijn/blijken. Hieruit en uit de positieve ervaringen van een meerderheid van de respondenten met de voorraadkamer, de cmva's en de nieuwe werkwijze mag worden geconcludeerd dat de selectie in de meeste gevallen adequaat is. Hier zij opgemerkt dat de taak van de selecteur zowel bij cna als cmva beperkt is en niet kan berusten op een grondige kennisneming van alle processtukken. Voor de selectie wordt in de praktijk nog een veelheid aan criteria gehanteerd; uniforme criteria ontbreken nog. Zie vooral de antwoorden op de vragen 1-4 in de interne enquête selecteurs. Fingerspitzengefühl en ervaring van de selecteur zullen nog wel eens doorslaggevend zijn bij de selectie. Het is belangrijk samen verder te spreken over verbeteringen die bij de selectie nog mogelijk zijn.

Uit de interne enquête onder de selecteurs blijkt dat de beschrijvingen van de werkprocessen die (mede) betrekking hebben op de selectie duidelijk zijn.

Uit de interne enquête blijkt dat de planning van de zittingen staat en valt met een evenwichtig rooster waarin niet alleen voldoende tijd voor de voorbereiding van de voorraadkamer of cmva is gereserveerd, maar ook voor het schrijven van een concept daarna. Zo'n evenwichtig rooster is nog niet gerealiseerd. Ook het koppelen van een zaak aan een gewenste zittingscombinatie, eventueel met een raadsheer-plaatsvervanger, kan lastig en tijdrovend zijn.

Verder volgt uit hoofdstuk 4 onderdeel 8 dat de wachttijd tot de zitting na de selectie/planning is toegenomen en (te) lang is. Oorzaak daarvan is dat ook de zaken waarin al vóór 1 januari 2016 arrest is gevraagd, zijn opgenomen in de nieuwe werkstroom en daarin ook cmva's en voorraadkamers zijn gepland. Het bestaan en de omvang van die (achterstand)zaken zijn een gegeven op zich. Dat door de inpassing van deze zaken in de nieuwe werkstroom vertraging ontstaat in de planning zegt op zich niets over de nieuwe werkwijze.

Al met al kan deelvraag 1 voorzichtig met ja worden beantwoord. Wel dient er aandacht te zijn voor (uniforme) selectiecriteria, het maken en invullen van het zittingsrooster en dient gewaakt te worden voor planning op te lange termijn.

2.a.1 In hoeverre draagt een mondelinge behandeling bij aan het bereiken van de hoofddoelen?

De uitkomsten van zowel de externe als de interne enquête laten eenduidig zien dat verreweg de meeste procesdeelnemers overwegend positieve ervaringen hebben met de zitting.

Externe enquête (zie voor meer informatie hoofdstuk 5).

In dit verband komt veelvuldig als positief ervaren naar voren, (1) dat door de zitting op goede wijze vorm is gegeven aan hoor en wederhoor van partijen, (2) dat proactief en constructief is onderzocht of een schikking mogelijk is, (3) dat door de zitting de kern van het geschil en de belangen van partijen goed zijn blootgelegd, (4) dat het hof oog heeft voor de emotionele aspecten en de feitelijke positie en belangen van partijen en dat (5) de zitting relevante informatie heeft opgeleverd voor de uitspraak.

Het is goed hier ook de negatieve ervaringen te vermelden waarin vaak de keerzijde van de voornoemde aspecten is genoemd. In dat verband is een aantal keer naar voren gebracht dat er te weinig ruimte is voor een toelichting, dat het hof tot schikken dwingt, dat het hof vooringenomen is en dat de uitspraak niet aansluit op de behandeling ter zitting.

Wel wordt de vraag gesteld of door de zitting en door het bepalen van de cmva en de invulling daarvan de partijautonomie in het gedrang komt. Ook wordt door een aantal advocaten aandacht gevraagd voor de extra vaak niet begrote kosten die een cmva voor partijen meebrengt. Wat deze vragen betreft zij erop gewezen dat, zoals in hoofdstuk 1 is besproken, de nieuwe werkwijze is geënt op de basisprocedure van KEI.

Interne enquête (zie voor meer informatie hoofdstuk 5).

Een grote meerderheid ervaart als positief dat de zitting meer inzicht in het (echte) geschil geeft, een beter fundament en meer draagvlak voor de uitspraak creëert, de vervulling van de regierol faciliteert, nogal eens leidt tot schikkingen en tot (inhoudelijk) betere en tijdige uitspraken leidt.

Ook hier is het goed de negatieve ervaringen te melden. Denk vooral aan: het houden van een zitting kost veel tijd en veel geld, kan alleen als daarna in het rooster voldoende tijd is gereserveerd voor het schrijven van de uitspraak en zorgt voor verstoringen in het werkritme, omdat er onvoldoende tijd blijft voor het schrijven van dikke zaken.

Ook vraag 2.a.1. kan al met al bevestigend worden beantwoord. De mondelinge behandeling draagt bij aan het bereiken van de hoofddoelen, te weten een efficiënte, althans ten opzichte van de oude werkwijze, efficiëntere inrichting van het werkproces en (gelet op de in hoofdstuk 1 onder d geformuleerde kwaliteitseisen) een verhoging van de kwaliteit. Wel dient er aandacht te zijn voor het kostenaspect, waarborging van de partijautonomie en het maken en invullen van het zittingsrooster.

De nieuwe werkwijze leidt tot een rolverandering voor de rechter, van wie meer dan voorheen regie en een actieve houding worden gevraagd. Om die veranderde rol overtuigend te kunnen vervullen is het nodig zich voortdurend te (blijven) bezinnen op de vaardigheden die een goed zittingsrechter dient te hebben en deze vaardigheden te blijven trainen door opleiding, intervisie of anderszins.

2.a.2 Welke werkwijze op de mondelinge behandeling draagt het meest bij aan het bereiken van de hoofddoelen?

Deze vraag is niet makkelijk, althans niet eenduidig te beantwoorden. Uit de interne enquête blijkt een veelheid van werkwijzen die vaak zijn ingegeven door de aard van de zaak of de persoon dan wel het temperament van de behandelende raadsheren.

Voorop staat dat welke werkwijze ook is gekozen, altijd uitgangspunt dient te zijn dat in alle gevallen hoor en wederhoor worden gerealiseerd, dat voldoende relevante informatie voor de uitspraak wordt vergaard en dat de mogelijkheid van een schikking wordt onderzocht. Voor de praktijk is wel van belang na te denken over de vraag of en in hoeverre een eenvormige werkwijze wenselijk of noodzakelijk is en of dat kan bijdragen aan de hoofddoelen van een efficiënte inrichting van het werkproces en kwaliteitsverhoging. Bedenk dat het voor de externe procesdeelnemers met het oog op een goede voorbereiding belangrijk is vooraf te weten hoe de zitting zal verlopen.

Bij het nadenken over eenvormige werkwijzen kan het in het bijzonder gaan over de inrichting en het verloop van de zitting, het gebruik van pleitnotities, het kenbaar maken van de wijze van behandeling of de te behandelen punten in het comparitiearrest en de wijze van opmaken van het proces-verbaal.

2.b In hoeverre draagt behandeling van de zaak in de voorraadkamer bij aan het bereiken van de hoofddoelen?

De uitkomsten van de interne enquête laten eenduidig zien dat verreweg de meeste raadsheren en juridisch medewerkers overwegend positieve ervaringen hebben met de voorraadkamers. Centraal staat daarbij dat kennisuitwisseling en tegenspraak tot een betere uitspraak leiden, dat de uitspraak sneller klaar is en dat deze wijze van behandelen minder tijd kost dan de traditionele wijze (concipiënt legt zijn concept zonder voorafgaande bespreking voor aan de anderen). Als zeer positief valt op dat voorraadkamers het collegiaal contact en het werkplezier bevordert.

Ook hier is aandacht nodig voor een goed en evenwichtig rooster dat het mogelijk maakt de positieve aspecten van het voorraadkamers optimaal te benutten en te voorkomen dat het systeem vast loopt. Meervoudig beslissen à la de nieuwe werkwijze is mede gebaseerd op nieuwe inzichten die de al genoemde professionele standaard *Meervoudig beslissen* geeft. Het is goed samen te bespreken welke veranderingen die standaard meebrengt voor de wijze van besluitvorming en welke (nieuwe) vaardigheden daarvoor nodig zijn en training vragen. Vraag 2.b. krijgt een bevestigend antwoord. Voorraadkamers draagt bij aan het bereiken van de hoofddoelen, te weten een efficiënte, althans ten opzichte van de oude werkwijze efficiëntere inrichting van het werkproces en (gelet op de in hoofdstuk 1 onder d geformuleerde kwaliteitseisen) een verhoging van de kwaliteit. Een wezenlijke voorwaarde voor het benutten van de geschetste voordelen van voorraadkamers is wel dat er een goed en evenwichtig rooster is.

3. Wordt de uitspraaktermijn van 10 weken gerealiseerd? Zo nee, in hoeveel zaken niet en wat zijn daarvan de oorzaken?

Voor de beantwoording van deze vraag zijn de cijfermatige bevindingen in hoofdstuk 4 onderdeel 7 van belang. Daar is geconcludeerd dat in 69% van de gevallen bij cmva's binnen tien weken uitspraak is gedaan. In 31% van de zaken is dat niet gelukt, al zij opgemerkt dat wel binnen de volgende 5 weken alsnog in 22% van de zaken uitspraak wordt gedaan. Wat de oorzaken van het niet halen van de termijn van 10 weken zijn blijkt niet uit de cijfermatige bevindingen. Het is aannemelijk dat een van de oorzaken is dat na de zitting onvoldoende tijd beschikbaar is in het rooster voor het schrijven/lezen van het concept (zie de opmerkingen die over het belang van een goed rooster elders in dit rapport zijn gemaakt).

B. Beantwoording hoofdvraag

Leidt de nieuwe werkwijze tot een efficiënte en snellere afdoening van zaken en draagt deze bij aan een verhoging van de kwaliteit?

Het antwoord op de hoofdvraag kan kort zijn. De hoofdvraag kan evenals de meeste van de deelvragen met ja worden beantwoord. Uit de antwoorden op de deelvragen volgt immers dat zowel cmva als voorraadkameren leiden tot een efficiënte en snellere afdoening van zaken en een verhoging van de kwaliteit. Korthedshalve wordt hier verwezen naar de beantwoording van de deelvragen en de daar gegeven toelichting.

C. Nieuwe vragen

De beantwoording van de deelvragen en de hoofdvragen leidt tot nieuwe vragen die belangrijk zijn bij de bespreking over en verdere uitvoering en ontwikkeling van de nieuwe werkwijze en de aanbevelingen ten behoeve van het MT. Deze vragen zijn hiervoor telkens bij de beantwoording van de vragen al aan de orde gekomen, veelal in de vorm van aandachtspunten. Hieronder zijn deze vragen nog eens als aandachtspunten kort opgesomd. Die opsomming is geenszins limitatief.

Vragen/aandachtspunten:

- verbeteringen bij de selectie;
- uniforme selectiecriteria;
- het ideale zittingsrooster;
- de ideale werkwijze ter zitting (o.a. volgorde behandeling/pleitnotities/inhoud comparitiearrest/proces-verbaal);
- uniforme werkwijze ter zitting;
- waarborgen partijautonomie;
- kosten cmva voor partijen;
- rolverandering rechter/wezenlijke vaardigheden/training vaardigheden;
- nieuwe invalshoeken meervoudig beslissen/vaardigheden/training.

3 UITKOMSTEN BESPREKING EVALUATIE EN AANBEVELINGEN

In dit hoofdstuk staan de aanbevelingen aan het MT van de afdeling civiel recht met betrekking tot de afspraken over de verdere uitvoering en ontwikkeling van de nieuwe werkwijze.

Op 31 januari 2017 vond de bijeenkomst van de afdeling civiel recht plaats waarvoor alle raadsheren en juridische medewerkers van de handelsteams en de schrijfploeg familie waren uitgenodigd.

Tijdens deze bijeenkomst werden drie centrale thema's telkens door twee groepen behandeld. Het doel van de gesprekken was per groep te komen tot beantwoording van de hoofdvraag en vijf concrete aanbevelingen te formuleren naar aanleiding van het behandelde thema. In bijlage 3 staat een overzicht van alle aanbevelingen. Een aantal daarvan is omgezet in stellingen, waarover gestemd kon worden.

Over onderstaande aanbevelingen bestond op 31 januari consensus.

Aanbeveling 1:

In beginsel wordt in alle zaken een meervoudige comparitie gelast, tenzij er al een CNA is gehouden.

Aanbeveling 2:

Aan het begin van de zitting partijen informeren over agenda van zitting en hun ruimte bieden om over de inhoud daarvan suggesties te doen.

Aanbeveling 3:

In gevallen waarin partijen eenparig vóór de zitting vragen om die zitting af te gelasten, moet de regie-raadsheer, eventueel in overleg met de behandelend raadshe(e)r(en), een gemotiveerd verzoek van partijen inwilligen als dit gegrond is.

Aanbeveling 4:

Het is advocaten toegestaan om tijdens de cnmva's het standpunt van hun cliënten voor het voetlicht te brengen in maximaal 10 minuten spreektijd, onder het overleggen van (max.) twee A4'tjes spreeknotities.

Aanbeveling 5:

PV's worden niet standaard toegezonden: de rechter maakt pv op als hij dat ambtshalve, op verzoek van een partij die daarbij belang heeft of op verzoek van een hogere rechter bepaalt.

Aanbeveling 6:

Het zittingsrooster moet evenwichtig zijn met lucht erin in de vorm van schrijfweken en ruimte om uitval van raadsheren op te vangen.

Aanbeveling 7:

Onderzoek naar andere vormen van afdoening/beslissing (bijv. second opinion, mondeling arrest wijzen) bevorderen mede met het oog op de verkleining van werkvoorraad/achterstanden.

Aanbeveling 8:

Trainingsprogramma voor zittings- en schrijfvaardigheden.

Aanbeveling 9:

Instellen van een taskforce voor het bedenken van maatregelen om achterstanden weg te werken.

4 KWANTITATIEVE (CIJFERMATIGE) BEVINDINGEN²

1) Aantal geselecteerde zaken voor een cmva

Aantal geselecteerde zaken voor cmva gerelateerd aan aantal zaken waarin een memorie van aan van antwoord is genomen in %

In de periode van 1 januari tot 1 oktober 2016 zijn geselecteerd in:
Arnhem 232 zaken 33,1% Leeuwarden 103 zaken 25,6%

2) Ontwikkeling van het aantal gevraagde pleidooien

Aantal gevraagde pleidooien:

	2014	2015	2016 (t/m 16-12)
Arnhem	340	391	201
Leeuwarden	172	211	112

De nieuwe werkwijze (regie na memorie van antwoord) heeft dus een duidelijke afname in het gevraagde aantal pleidooien tot gevolg.

3) Gemiddelde zittingsduur meervoudige cmva's

Op beide locaties zijn evaluatieformulieren ingevuld na gehouden cmva's. Ten behoeve van dit rapport is alleen rekening gehouden met de evaluaties van meervoudige cmva's over de periode 1 januari tot 1 oktober 2016.

Uit de evaluatieformulieren van de meervoudige comparities komt de volgende gemiddelde zittingsduur naar voren:

	A-zaak	B-zaak	C-zaak
Arnhem	1,75 uur	2,5 uur	3,25 uur
Leeuwarden	*	2 uur	*

** te weinig gegevens

4) Ervaren nut van die meervoudige cmva's volgens evaluatieformulieren

Uit voormelde evaluatieformulieren van de gehouden meervoudige cmva's komt de volgende informatie:

Arnhem op basis van 61 evaluatieformulieren:

In 3 zaken (4,9%) werd de meervoudige comparitie niet als zinvol ervaren.

In 58 zaken (95,1%) werd de meervoudige comparitie wel als zinvol ervaren: daarbij werd 21 keer aangekruist dat de zaak is geschikt, is 43 keer aangekruist dat de zaak is verduidelijkt, 4 keer dat procedureafspraken konden worden gemaakt en is 4 keer opgemerkt dat de comparitie zinvol was i.v.m. verwachtingenmanagement.

Leeuwarden op basis van 29 evaluatieformulieren:

In 10 zaken (34,5%) werd de meervoudige comparitie niet als zinvol ervaren.

In 19 zaken (65,5%) werd de meervoudige comparitie wel als zinvol ervaren: daarbij werd 3 keer aangekruist dat de zaak is geschikt, 14 keer dat de zaak is verduidelijkt en 2 keer dat procedureafspraken konden worden gemaakt.

---

² De werkgroep is voor de cijfermatige bevindingen in dit hoofdstuk heel veel dank verschuldigd aan Lucina Huberts -Dikkens die met grote inzet gevraagd en ongevraagd de gegevens heeft verzameld die nodig waren voor dit hoofdstuk.

De meervoudige comparitie is derhalve in Arnhem beduidend zinvoller ervaren. In Leeuwarden is veel vaker dan in Arnhem ingevuld dat de zaak niet geselecteerd had moeten worden omdat de zaak ook zonder zitting al duidelijk genoeg was en de schikingskansen bij voorbaat zeer klein leken.

5) Gemiddeld aantal royementen in relatie tot aantal gehouden zittingen na mv

In onderstaand overzicht wordt het aantal royementen in relatie tot het aantal gehouden pleidooien of meervoudige comparities (in dagvaardingszaken) vermeld.

	<i>Aantal royementen</i>	<i>Aantal zittingen</i>	<i>%</i>
2013	63	441	14,2%
2014	79	478	16,5%
2015	84	472	17,8%
2016 (tot 1-10)	69	274	25,2%

Er is sprake van een substantiële toename van het percentage behaalde schikkingen wat betreft zittingen na memorie van antwoord.

Ter informatie hieronder het percentage schikkingen bereikt tijdens gehouden meervoudige cnmva's (2016) in de zaken waarin nog geen arrest was gevraagd (zie hoofdstuk 1.b, tweede alinea: de daar onder (b) en (c) bedoelde zaken)

<u>Arnhem</u>	<i>1e kwartaal</i>	<i>2e kwartaal</i>	<i>3e kwartaal</i>
Aantal gehouden mv cnmva's	25	36	31
Percentage geschikt	36%	25%	29%
<u>Leeuwarden</u>	<i>1e kwartaal</i>	<i>2e kwartaal</i>	<i>3e kwartaal</i>
Aantal gehouden mv cnmva's	18	29	6
Percentage geschikt	11%	21%	33%

6) Gevolgen van de nieuwe werkwijze voor de aantallen en verhoudingen eindarresten, tussenarresten en royementen na zitting

Ter illustratie: (uitstroom)ontwikkeling in team 2, waar in 2016 volgens de nieuwe werkwijze is gewerkt en veel meervoudige comparities na antwoord zijn gehouden.

In onderstaand schema zijn over de laatste 3 jaren (telkens tot en met november) de onderlinge verhoudingen tussen de aantallen door de raadsheren geschreven eindarresten/eindbeschikkingen, tussenarresten en na een zitting bereikte royementen vergeleken.

	<i>eindarr/beschik.</i>	<i>tussenarr.</i>	<i>royementen</i>	<i>totaal*</i>
2014	174	79	47	300
	58%	26,3%	15,7%	100%
2015	203	100	53	356
	57%	28%	15%	100%
2016	187	71**	89	347
	53,8%	20,4%	25,6%	100%

*t/m november

** de incidenten worden nu door het regieteam geschreven. Dit leidt deels ook tot een vermindering van het aantal door raadsheren geschreven tussenarresten.

Uit deze gegevens lijkt te volgen dat de nieuwe werkwijze een vermindering van het aantal tussenarresten met zich brengt en een aanzienlijke vermeerdering van het aantal royementen na

zitting. De (minder substantiële) vermindering van het aantal eindarresten wordt wat betreft de eindproductie (ten opzichte van 2015 ruimschoots) gecompenseerd door het grotere aantal royementen.

7) Doorlooptijden van zitting tot uitspraak

Doorlooptijden van meervoudige comparities tot uitspraak.

Voorafgaande aan de doorlooptijden eerst nog enkele cijfers over het aantal gehouden meervoudige comparities en de uitstroom van deze zaken in de onderzoeksperiode 1 januari tot 1 oktober 2016.

Aantal gehouden meervoudige comparities:

Arnhem: 111
Leeuwarden: 56
Totaal: 167

Uitstroom

Van deze 167 zaken waren op 1 oktober 104 zaken uitgestroomd.

Aantal royementen na zitting: 39 (31 locatie Arnhem, 8 locatie Leeuwarden).

Aantal eindarresten: 65 (Arnhem 40, Leeuwarden 25)

Uitstroom uitgedrukt in (afgeronde) percentages:

Arnhem: 65%
Leeuwarden: 59%
Totaal: 62%

Gemiddelde doorlooptijd zitting-eindarrest

	Arnhem			Leeuwarden		Totaal	
<10 weken	31	78%	14	56%	45	69%	
>10<15 weken	6	15%	8	32%	14	22%	
>15<20 weken	0	0%	1	4%	1	1%	
>20 weken	3	8%	2	8%	5	8%	

Doorlooptijden van zittingen na memorie van antwoord tot uitspraak in vergelijking tot eerdere jaren

	meervoudige comp.	enkelvoudige pleidooi comp. (niet zijnde cna)		
Jaar Procedurestap Eind	Gemiddelde doorlooptijd zitting tot einduitspraak	Gemiddelde doorlooptijd zitting tot einduitspraak	Gemiddelde doorlooptijd zitting tot einduitspraak	Gemiddelde doorlooptijd zitting tot einduitspraak
2013		303	150	262
2014		238	121	216
2015		154	104	157
2016	63	89	51	78

Hieruit valt te concluderen dat de doorlooptijd tussen een gehouden zitting na memorie van antwoord en het eindarrest significant afneemt. Wat betreft de pleidooien is de gemiddelde doorlooptijd na de zitting zeer substantieel afgenomen (tussen 2015 en 2016 is de duur tussen zitting en einduitspraak ongeveer gehalveerd tot iets meer dan 7 weken).

Ook wat betreft de meervoudige comparitie (al dan niet na inhoudelijk tussenarrest) ligt de gemiddelde doorlooptijd na de zitting onder de 10 weken. Van de meervoudige cnmva's is in 69% van de in totaal 65 zaken het eindarrest binnen 10 weken geweest, en in 22% binnen 15 weken; cijfers die eerder na pleidooi niet gehaald werden.

8) Doorlooptijden in zaken in het algemeen

Ter vergelijking met de voorgaande tabellen hieronder de doorlooptijden vanaf aanbrenen tot fourneren en van fourneren tot uitspraak.

	2013	2014	2015	2016
Gem. tijd tussen aanbrenen-fourneren	434	434	387	410
Gem. tijd tussen fourneren-uitspraak	136	159	202	252
Totaal	571	593	589	662

Ondanks de mooie snelle doorlooptijd na de zitting is de totale doorlooptijd wel toegenomen, met name de tijd tussen fourneren en uitspraak. Dit betreft de wachttijd tot zitting en de tijd tussen fourneren en arrest in zaken waarin geen zitting is gehouden.

5 UITKOMSTEN VAN DE EXTERNE EN INTERNE ENQUÊTES

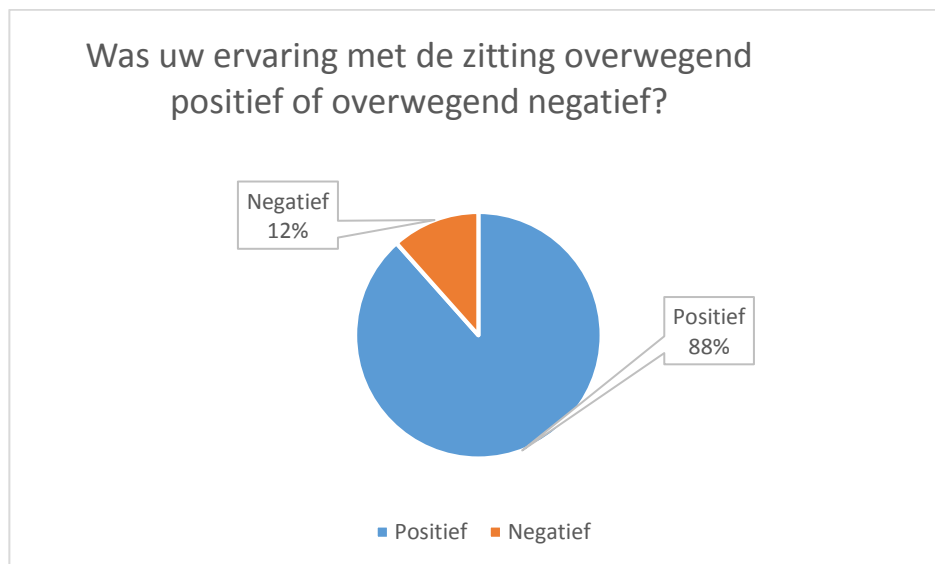
Ten behoeve van de beantwoording van de vragen zijn drie enquêtes gehouden, te weten:

- A. een enquête onder de advocaten die betrokken waren bij de cmva's;
- B. een enquête onder de raadsheren en juridisch medewerkers die dagvaardingszaken behandelen;
- C. een enquête onder de selecteurs voor cna en cmva.

De enquêtes zijn telkens gehouden aan de hand van vragenlijsten. Hierna zijn achtereenvolgens de resultaten van deze enquêtes gepresenteerd.

A. Resultaten enquête advocatuur

In 140 zaken waarin een cmva is bepaald zijn verzoeken verzonden de vragenlijst in te vullen. Aan beide advocaten in een zaak is telkens een vragenlijst gestuurd (280 verzoeken). Er zijn 132 vragenlijsten ingevuld (respons 47%). De vragenlijst bevat 5 vragen, met ja of nee te beantwoorden, en telkens het verzoek de antwoorden nader toe te lichten. De vragenlijst sluit af met de algemene vraag naar verdere opmerkingen over de nieuwe werkwijze. Hierna volgt per vraag een cirkeldiagram waarin de antwoorden zijn weergegeven en een korte weergave van de toelichtingen die daarbij zijn gegeven.

Toelichting

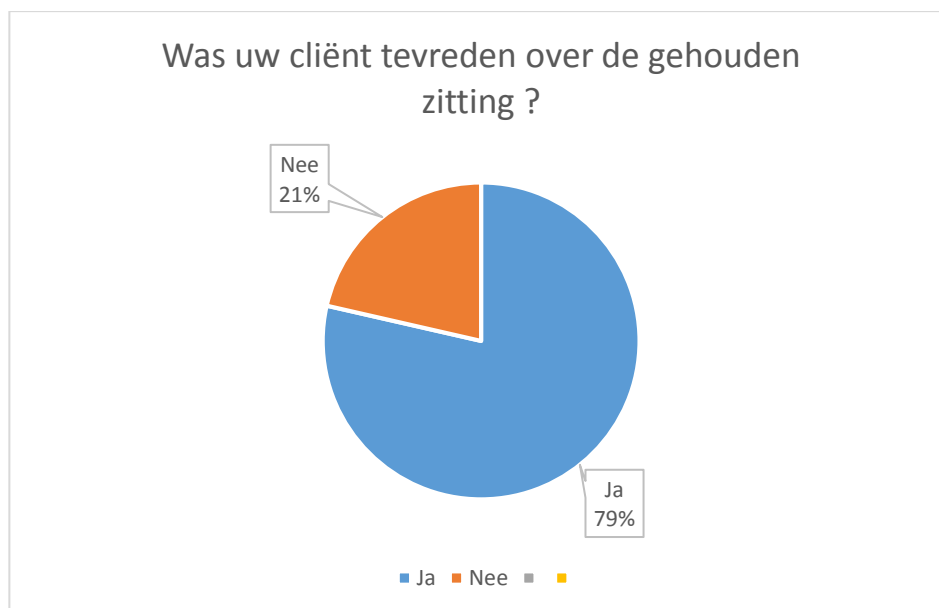
In de toelichting van de advocaten wier ervaring met de zitting overwegend positief was komen zeer regelmatig de volgende aspecten terug:

- Partijen en hun advocaten krijgen voldoende gelegenheid hun verhaal te doen en hun standpunten naar voren te brengen.
- Het hof neemt de tijd die nodig is. De sfeer is open en constructief. Ook de kwalificaties vriendelijk, plezierig en prettig komen voor. Partijen worden in hun waarde gelaten. De zitting is praktisch en minder formeel dan een pleidooi.

- De raadsheren zijn goed voorbereid en ingelezen, hebben goede dossierkennis en stellen kritische en relevante vragen. Zij hebben niet alleen oog voor de juridische aspecten, maar ook voor de emotionele aspecten en de feitelijke positie en belangen van partijen.
- In de zitting komt de kern van het geschil naar voren wat helpt bij het spreken van het vervolg van de procedure of het bereiken van een schikking.
- Er is voldoende gelegenheid voor het bereiken van een schikking. Het hof speelt daarbij een (pro)actieve en sturende rol zonder tot een schikking te dwingen. Het hof is duidelijk in zijn beeldvorming; zijn voorlopige bevindingen bieden voldoende houvast.
- Een enkeling merkt nog op dat een iets kritischer houding van het hof gewenst ware geweest, maar dat het risico vooringenomen te zijn daaraan kennelijk in de weg staat.

In de toelichting van de advocaten wier ervaring negatief was komen de volgende aspecten een aantal keer voor:

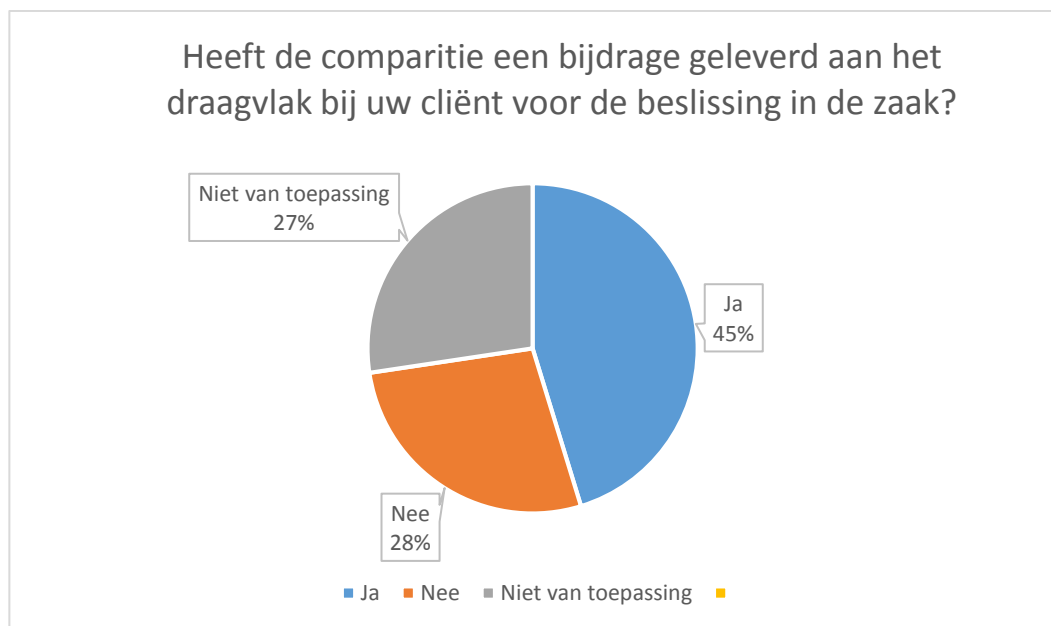
- Het hof is vooringenomen, toont sympathie voor de ene partij en legt druk op andere partij, heeft zijn oordeel al klaar.
- Het hof legt teveel nadruk op schikken (schikkingsdwang).
- Het hof biedt te weinig ruimte voor een nadere toelichting.
- De zitting is overbodig; partijen willen beiden arrest.
- De zitting heeft geen structuur en is rommelig.
- De zitting is een kostbare aangelegenheid (mede gelet op reistijd).

Tevreden, omdat:

- de uitkomst van de zaak goed is;
- door schikking verder procederen is voorkomen, er rust is ontstaan;
- men zijn verhaal kan doen en zich gehoord en begrepen voelt;
- de sfeer plezierig is, de wijze van behandelen integer en prettig is;
- nu alles is gedaan om de zaak tot een goed einde te brengen;
- partijen elkaar spreken en zo een snellere oplossing mogelijk is;
- is ingezien dat verder procederen niet zinvol is;

- duidelijk is geworden wat de kern van de zaak is.
- Niet tevreden, omdat:
- de zitting rommelig is (geen regie, geen structuur);
  - men zich niet gehoord voelt;
  - het hof druk uitoefent om te schikken;
  - het confronterend is de wederpartij terug te zien;
  - men verloren heeft;
  - het hof geen kritische vragen stelt en niet flexibel is ten opzichte van zijn tussenarrest;
  - de zitting extra kosten meebrengt.

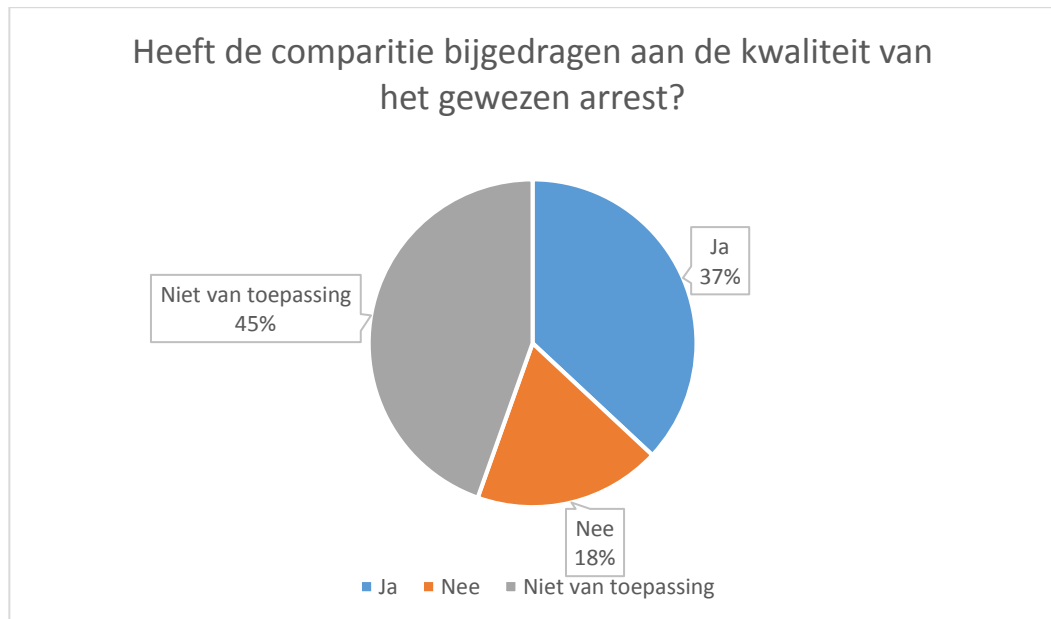

Ja, want (regelmatig):

- de procedure is een papieren monster en het is fijn zelf op een zitting het woord te mogen voeren;
- er is een lijn uitgezet voor een regeling/er is een regeling tot stand gekomen;
- de interactie met de raadsheren draagt bij aan besef deskundigheid, betrokkenheid en oordeelsvermogen raadsheren;
- de uitspraak is gunstig;
- de zaak is verloren, maar de zitting heeft wel inzichten opgeleverd (duidelijkheid over belangenafweging/procedure zal niet veel opleveren/zwakke bewijspositie);
- het is duidelijk geworden dat hof de partij begreep wat de acceptatiegraad van een negatieve uitspraak hoger maakt.

Nee, want:

- de uitkomst is negatief/onbegrijpelijk/anders dan verwacht;
- het hof wil per se mediation en weigert knopen door te hakken;
- het hof schetst geen positief beeld over wat processueel nog kan volgen;
- partij wil alleen juridisch antwoord op rechtsvraag;
- de zitting is positief ervaren, maar het arrest is teleurstellend.

Het merendeel heeft geantwoord dat deze vraag niet van toepassing is, omdat nog geen arrest is gewezen.

Ja, want (regelmatig):

- door de zitting komen belangrijke aspecten goed naar voren;
- door zitting zijn de feiten duidelijk(er) geworden, zijn stellingen beter onderbouwd en aangevuld en is relevante informatie verzameld voor arrest;
- het arrest heeft zijn basis in wat is besproken op de zitting en is aan de hand daarvan gemotiveerd
- de zitting biedt ruimte voor voorlichting van het hof en een (kort) 'pleidooi';
- door het persoonlijk contact op de zitting;
- de zitting leidt tot nieuwe instructie (aanvullend bewijs).

Nee, want (een aantal keer):

- cliënt is het niet eens met de uitspraak;
- het arrest sluit niet aan op de zitting
  - wat ter zitting is besproken komt niet terug niet in het arrest.
  - verklaringen ter zitting zijn niet juist en volledig verwerkt waardoor blijkens het arrest een verkeerde voorstelling van zaken ontstaat;
  - doordat op de zitting niet alle onderwerpen aan bod zijn gekomen ontbreken deze ook in het arrest;
  - ter zitting is vooral aangestuurd op een regeling waarna in het arrest niet is gemotiveerd waarom de stellingen van cliënt onjuist zijn;

Ja, want (regelmatig):

- er is een schikking bereikt/partijen konden mede op basis van voorlopig oordeel na de zitting beter doorgaan met schikkingsonderhandelingen;
- er is duidelijkheid over het vervolg (partijen weten beter waar ze staan);
- de procedure is eerder tot een einde gekomen;
- er ontstaat (volgens de meerderheid van de ja-antwoorden) ernstige vertraging in de doorlooptijd, vooral tussen het cnmva-arrest en de zitting, maar (volgens sommigen) vervolgens ook tussen de zitting en het arrest; een meerderheid ziet dat na zitting relatief snel een arrest wordt gewezen;
- de zitting leidt tot extra en onvoorziene kosten;
- mogelijkheid tot pleidooi wordt daardoor ontnomen (een enkeling);
- er is geen pleidooi meer nodig, omdat de zitting al een soort mini pleidooi is;
- na de comparitie is gelijk eindarrest geweest;
- partijen hadden al arrest gevraagd.

Nee, want:

- er is geen schikking bereikt;
- de zitting was niet nuttig voor een schikkingspoging;
- er is nog steeds bewijslevering nodig;
- direct een pleidooi was ook goed geweest.

Hieronder nog enkele (losse) opmerkingen bij de vraag: Heeft u nog verdere opmerkingen over de nieuwe werkwijze?

-Ik ben voorstander van het houden van een zitting. Het enige minpunt is dat niet na meerdere aanhoudingen van het arrest alsnog een zitting moet worden bepaald. Dat vermindert het draagvlak. - De doorlooptijd bij het Hof wordt als lang ervaren, als blijkt dat de doorlooptijd nog langer wordt dan moet men zich afvragen of dit een gewenste werkwijze is.

-Het is praktisch, budgettair en sociaal nuttig, het juridische aspect dreigt totaal te verdwijnen, ik denk dat het meer een combinatie van beide dient te zijn, advocatuur en rechtspraak staan door deze aanpak juridisch nagenoeg buiten spel, dit is een ontwikkeling die met argusogen dient te worden gezien, goede verpleegkundigen kunnen dit ook.

-De comparitie na memorie van antwoord is een welkome aanvulling op de andere mogelijkheden na antwoord.

-Wat mij en cliënt betreft: meervoudige comparitie draagt veel bij. Wel een opmerking: de snelheid van het wijzen van arrest na een comparitie is echt van belang. Ik heb inmiddels 14 jaar ervaring in de advocatuur en merk dat een cliënt liever lang wacht op een comparitie waarna snel een arrest volgt, dan dat er snel een comparitie volgt maar het arrest pas vele maanden later volgt. Bij cliënten ontstaat dan het idee dat men de zaak niet meer belangrijk vindt en daarnaast de kennis van de zitting wegebt.

-Het selecteren van zaken die zich lenen voor een comparitie is geen sinecure. De partijautonomie kan in het gedrang komen en het kostenaspect moet worden meegewogen.

B. Resultaten enquête raadsheren en juridisch medewerkers

De vragenlijst voor de (interne) enquête naar ervaringen met de nieuwe werkwijze van raadsheren en juridisch medewerkers is aan 79 personen toegezonden en door 40 personen ingevuld. Dat is een respons van ruim 50%. Niet alle vragen zijn telkens door alle 40 respondenten ingevuld.

In deze enquête is gevraagd naar de ervaringen met voorraadkamers (A), met meervoudige cnmva's (B) en met de nieuwe werkwijze (C). Hierna volgt een (korte) uitwerking van de enquête.

A. Voorraadkamers

Praktisch alle respondenten (97%) hebben deelgenomen aan voorraadkamers (0: 3%; 1-5: 25%; 5-10: 32% en > 10: 40%)³.

De vragen naar ervaringen met die voorraadkamers zijn door 39 respondenten beantwoord. De ervaringen van 85% van de respondenten zijn overwegend positief, die van de overige 15% neutraal.

De overwegend positieve ervaringen zijn ingegeven door:

1. de volgende *kwaliteitsaspecten* (39 respondenten; meerdere antwoorden mogelijk):
  - a. Kennisuitwisseling en tegenspraak in de raadkamer leiden tot een beter concept: 31 respondenten (80%).
  - b. Het gevaar van 'marginaal' meelesen (' ik zou zelf voor een andere redenering hebben gekozen, maar concept is juridisch juist') wordt verkleind: 16 respondenten (41%).
  - c. De raadkamer brengt een nauwer collegiaal contact met zich mee dat kwaliteitsverhogend werkt: 27 respondenten (70%).
  - d. Anders, zes respondenten, namelijk (in trefwoorden): meer werkplezier, doorloopsnelheid hoog (zaak zit nog in je geheugen), gericht bezien wie qua tijd/kennis best concept kan schrijven, belang voorraadkamer in verband met meervoudig beslissen (zie professionele standaard).
2. de volgende *efficiencyaspecten* (38 respondenten; meerdere antwoorden mogelijk):
  - a. Na een voorraadkamer heb ik minder tijd nodig voor het schrijven van het concept: 27 respondenten (71%).
  - b. Na een voorraadkamer kost het meelesen minder tijd: 29 respondenten (76%).
  - c. Na een voorraadkamer hoeft het concept minder vaak 'herschreven' te worden: 22 respondenten (58%).
  - d. Anders, zes respondenten. Hun antwoorden komen overigens telkens neer op de hiervoor onder a-c genoemde aspecten.

Geen van de respondenten heeft negatieve ervaringen met voorraadkamers. Praktisch niemand is dan ook ingegaan op de kwaliteits- en efficiencyaspecten die in de vragenlijst zijn opgenomen voor negatieve ervaringen en die hier volledigheidshalve worden genoemd, te weten:

- a. De traditionele wijze van concipiëren (uit de kast) is beter voor de kwaliteit van het concept.

---

³ De hierna weergegeven percentages betreffen telkens het aantal respondenten dat de keuze heeft gemaakt in verhouding tot het aantal respondenten dat de betreffende vraag beantwoordt.

- b. In de voorraadkamer is niet altijd iedereen voldoende voorbereid.
- c. De tijd die de voorraadkamer kost verdient zich niet terug bij het concipiëren.
- d. De tijd die de voorraadkamer kost verdient zich niet terug bij het meelesen.
- e. Na een voorraadkamer blijven er nog zoveel losse eindjes open dat toch nog vaak een extra raadkamer of een eigen aanpak van de concipiënt en gedeeltelijk 'herschrijven' nodig blijkt.

Acht respondenten hebben een antwoord gegeven op de vraag: Wat is de reden dat je niet overwegende positief of negatief bent over de voorraadkamer?

Ook hier in trefwoorden de antwoorden: niet altijd geschikte zaken geselecteerd/als niet binnen afgesproken tijd concept gemaakt is winst weg/meerwaarde niet gezien ten opzichte van traditionele methode/moet tussendoor/systeem loopt vast door grote aantal zittingen.

B. Meervoudige comparities na antwoord

Alle respondenten hebben deelgenomen aan cnmva's (0: 0%;1-5: 40%; 5-10: 25% en > 10:32%).

De vragen naar ervaringen met die cnmva's zijn door 38 respondenten beantwoord. De ervaringen van 33 van de respondenten (87%) zijn overwegend positief, die van 1 respondent is negatief (3%) en die van de overige 4 (11%) is neutraal.

De overwegend *positieve* ervaringen zijn ingegeven door:

1. de volgende *kwaliteitsaspecten* (40 respondenten; meerdere antwoorden mogelijk):

- a. Gesprek met partijen leidt tot meer inzicht in de feiten, omstandigheden en/of de achtergronden van het geschil en draagt daardoor bij aan een betere beslissing: 34 respondenten (85%)
- b. Het gesprek met partijen en advocaten draagt bij aan het creëren van draagvlak voor de beslissing (verwachtingenmanagement ter zitting): 25 respondenten (63%).
- c. Anders, zes respondenten: namelijk (in trefwoorden): collegiale aanpak/gebruik ieders deskundigheid op zitting/meervoudig maakt kans groter dat alle relevante onderwerpen aan de orde komen/regieafspraken beter te maken/draagt bij aan procedurele rechtvaardigheid/meer recht gedaan aan het echte geschil/vaak schikking bereikt wat positief is.

2. de volgende *efficiëntiaspecten* (39 respondenten; meerdere antwoorden mogelijk):

- a. Meervoudige comparitie voorkomt aktewisseling in geval van nieuwe stellingen/stukken bij memorie van antwoord: 16 respondenten (41%).
- b. Het gebruiken van ter zitting verkregen informatie vergemakkelijkt het schrijven van het concept: 32 respondenten (82%).
- c. Ter zitting verkregen duidelijkheid maakt dat de procedure sneller uitmondt in een eindarrest: 19 respondenten (49%).
- d. Het meervoudig zitten na antwoord biedt serieuze kansen op een schikking tussen partijen: 30 respondenten (77%).
- e. Anders, zes respondenten: namelijk (in trefwoorden): na zitting effectief raadkameren en sneller schrijven arrest/voorkomen saai pleidooien (werkplezier).

De overwegend *negatieve* ervaringen zijn ingegeven door:

1. de volgende *kwaliteitsaspecten* (zes respondenten; meerdere antwoorden mogelijk):

- a. De zitting is overbodig voor een goede beslissing (verschafft meestal geen nieuw beeld noch nieuwe inzichten, terwijl wij partijen op kosten jagen): twee respondenten (33%).

- b. Anders, vier respondenten, waarvan één respondent erop wijst dat het wel heel erg veel tijd kost en de antwoorden van de andere respondenten geen betrekking hebben op de vraag.
2. de volgende *efficiëntiaspecten* (acht respondenten; meerdere antwoorden mogelijk):
- a. De zitting kost veel tijd, die zich niet terugverdient bij het concipiëren: vijf respondenten (63%).
  - b. Nieuw opgekomen feiten of betwistingen maken het moeilijker om bepaalde onderdelen op de stelplecht af te kunnen doen, waardoor het schrijven van het concept meer tijd kost: niemand.
  - c. Nieuw opgekomen feiten of betwistingen leiden tot een tussenarrest terwijl anders voor een eindarrest zou zijn gekozen: niemand.
  - d. Anders, drie respondenten. De antwoorden van deze respondenten hebben geen betrekking op de vraag.

Vijf respondenten hebben een antwoord gegeven op de vraag: Wat is de reden dat je niet overwegend positief of negatief bent over de meervoudige comparities? Ook hier in trefwoorden de antwoorden: niet alle zaken die zijn geselecteerd zijn geschikt voor cnmva/soms is een enkelvoudige cnmva efficiënter/te weinig te vragen op zitting of juist meer aspecten dan in een cnmva aan de orde kunnen komen/door voorbereiding op en houden van cnmva te weinig tijd voor dikke schrijfsaken/wordt te weinig rekening gehouden met hoge advocaatkosten/indien concept niet meteen na de zitting geschreven is de winst weg.

De respondenten hebben ruime ervaring opgedaan met:

- a. Advocaten aan begin van de comparitie het woord (al dan niet met pleitnota's): 22 respondenten.
- b. Direct beginnen met het bevragen van de partijen: 31 respondenten.
- c. Proces-verbaal opmaken tijdens of na de comparitie (al dan niet toesturen van pv): 17 respondenten.

29 respondenten hebben (vaak uitgebreid) antwoord gegeven op de vraag hoe deze ervaringen waren; negen respondenten hebben daarnaast nog andere ervaringen genoemd die zij van belang achten. Wat opvalt is dat de ervaringen en (praktische) werkwijzen heel verschillend zijn zowel ten aanzien van de vraag met wie te beginnen (partijen of hun advocaten) als de vraag of advocaten mogen pleiten en pleitaantekeningen mogen overleggen alsook de wijze van opmaken van het pv. Ook blijkt dat de aard van de zaak nog wel eens bepalend is voor het gekozen verloop van de zitting.

C. De nieuwe werkwijze

Het blijkt dat van de 38 respondenten 34% in beginsel alleen nog zaken krijgt uit de voorraadkamer of de meervoudige comparitiestroom.

Het blijkt dat van de 33 respondenten 61% het werken uit zoveel mogelijk één stroom als prettiger ervaart dan de oude manier van werken.⁴

Het blijkt dat de respondenten de volgende *positieve* ervaringen hebben met de nieuwe werkwijze:

---

⁴ Ook collega's die in onderdeel 28 hebben aangegeven niet (hoofdzakelijk) overeenkomstig de nieuwe werkwijze te werken, blijken op deze vraag te hebben gerespondeerd.

- a. Eén stroom maakt mijn werkvoorraad overzichtelijker: 18 respondenten.
- b. Eén stroom verlaagt (mede daardoor) de werkdruk: 10 respondenten.
- c. Het is prettiger meelesen wanneer je de zaak al hebt voor besproken: 23 respondenten.
- d. Het samenwerken met de collega's: 24 respondenten.
- e. Anders, 11 respondenten namelijk (in trefwoorden): zaken behandeld op volgorde binnenkomst/bevordert de kwaliteit van het werk. Wat opvalt is dat veel van de respondenten hier ook wijzen op: reserveer tijd voor schrijven van de arresten/door mee te doen aan nieuwe werkwijze ontstaat nog meer achterstand bij de oude zaken/oude manier werken levert meer autonomie, nu regeert het rooster.

Het blijkt dat de respondenten de volgende *negatieve* ervaringen hebben met de nieuwe werkwijze:

- a. Door alle zittingen/voorraadkamers heb ik minder regie over mijn eigen werk: 12 respondenten.
- b. Het rooster zit te vol met zittingen/voorraadkamers: 10 respondenten.
- c. Door het rooster worden niet de juiste mensen aan de juiste zaken gekoppeld: acht respondenten.
- d. Doordat niet wordt toegekomen aan snel concipiëren na afloop van de voorraadkamer/meervoudige comparitie, worden mogelijke voordelen van het nieuwe systeem niet benut: 12 respondenten.
- e. Anders, 14 respondenten, namelijk (in trefwoorden): onvoldoende tijd om in rust concept te schrijven/concept komt te laat na de zitting/nieuwe werkwijze komt met pieken en dalen/zittingen lijken voor schrijven te gaan, wat leidt tot inefficiënties/zittingen en voorraadkamers en kastzaken niet goed te combineren/systeem werkt niet goed zolang er achterstandszaken zijn en draagt niet bij aan het wegwerken daarvan/werkdruk te hoog door te grote hoeveelheid relatief grote zaken/wordt te weinig rekening gehouden met belang partijen, kost hen veel tijd en geld/als zaken niet tijdig uitstromen komt dat vertrouwen in rechtspraak niet ten goede.

In de enquête worden nog andere ervaringen/tips/suggesties vermeld die respondenten van belang achten. Daarvan zijn hier te noemen: Door nieuwe werkstroom andere zaken (team 6 zaken) in gedrang. Pas het nieuwe systeem niet te star toe; Houd flexibiliteit. Heb aandacht voor een evenwichtig en deskundig gemaakt rooster. Maak juist geen rooster zodat juiste raadsheren aan juiste zaken worden gekoppeld. Een aantal respondenten beveelt nog aan met de nieuwe werkwijze door te gaan.

Onderzoek evaluatieformulieren gehouden cmva's

Voor de evaluatie van de nieuwe werkwijze is nog van belang het onderzoek dat in de periode februari 2016 tot begin april 2016 mede aan de hand van 36 ingevulde evaluatieformulieren is verricht door L.D.E. Vink (HBO-stagiaire). De hoofdvraag van haar onderzoek is: Komt de comparitie na memorie van antwoord tegemoet aan de doeleinden van KEI? . van de afdeling Haar conclusie is dat de cmva's tegemoet komen aan de doeleinden van KEI (zie ook hoofdstuk 1).

De bevindingen uit het na april 2016 voortgezet onderzoek naar de evaluatieformulieren is vermeld in hoofdstuk 2 onderdeel 4.

C. Resultaten enquête selecteurs cna en cmva

Aan de selecteurs van de afdeling civiel recht zijn 11 vragen gesteld. De vragen en een samenvatting van de antwoorden daarop zijn als bijlage 1 bij dit rapport gevoegd.

Bijlage 1 Vragen en antwoorden selecteurs

1. Op grond waarvan selecteer je een zaak voor een cna (noem zoveel mogelijk criteria/ (contra-)indicaties)?

Pro cna

- beperkt (financieel) belang (4x)
- feitelijk en/of juridisch eenvoudig geschil (2x)
- in eerste aanleg weinig of geen verweer (2x)
- duidelijke aanwezigheid relationele aspecten (familie, burens) (2x)
- wens van partijen
- positieve inschatting kans op schikking (3x)
- overzichtelijk aantal geschilpunten
- (opleveringszaken bij) huur (2x)
- eenvoudig lijkende verdelingen
- woonplaats procespartijen en advocaten (reiskosten)
- geen (uitgebreide) getuigenverhoren of deskundigenbericht
- niet te veel voorbereidingstijd
- zijn er procesafspraken te maken
- is er regie nodig
- geschikt voor mediation

Contra cna

- groot (financieel) belang
- feitelijk en/of juridisch complex geschil (4x)
- principieel juridisch karakter (4x)
- grieven in dagvaarding (2x)
- negatieve inschatting op schikking
- liever op cnmva (mv) (2x)
- overheidsinstantie (2x)
- buitenlandse procespartij
- pure bewijswaarderingszaken
- veel zittingen in eerste aanleg

2. Op grond waarvan selecteer je een zaak voor cnmva (noem zoveel mogelijk criteria/ (contra-)indicaties)?

Pro cnmva

- nog geen cna geweest
- groot belang
- feitelijke en/of juridische geschilpunten die zich voor bespreking/opheldering op zitting lenen
- schikkingskansen (2x)
- overzichtelijk aantal geschilpunten
- alle zaken tenzij,.... dan voorraadkamer

Contra cnmva

- cna geweest (3x)
- eenvoudige zaak die zich leent voor directe bespreking in voorraadkamer
- rechtsvraag waarover zonder verdere inlichtingen kan worden beslist (2x)
- juridisch complex geschil
- reiskosten geïntimeerde
- hopeloze zaken
- principiële zaken
- zeer klein financieel belang

3. Wanneer kies je voor een meervoudige cnmva en wanneer voor een enkelvoudige?

cnmva meervoudig

- meervoudig is uitgangspunt (3x), draagt bij aan kwaliteit van de beslissing en efficiency, grotere kans op schikking en anders direct na zitting raadkameren en schrijven
- complexe en/of principiële zaken
- wanneer meer impact nodig lijkt: lastige procespartijen, overtuigingskracht, ingewikkelde onderwerpen
- groot financieel belang

cnmva enkelvoudig

- eenvoudige zaken/ met gering belang die veelal ook al voor cna waren geselecteerd, die echter niet zijn doorgedaan (bv bij verstekzaken)
- familie/burenruzie
- bij comparities ter plaatse
- zeer klein financieel belang
- van cna afgezien, maar naar verwachting alsnog te schikken

4. Op grond waarvan selecteer je een zaak voor een voorraadkamer (noem zoveel mogelijk criteria/(contra-indicaties)?

Pro voorraadkamer:

- er is al een cna geweest (2x)
- geen indicatie dat zitting nieuwe gezichtspunten zal opleveren
- zaken die zich niet lenen voor cnmva behoudens technische kwesties
- zeer klein financieel belang
- als er een knoop moet worden doorgehakt en verschijning van partijen niet dienstig is

5. Selecteer je ook zaken voor het direct concipiëren van een arrest (zonder voorraadkamer of comparitie)? Zo ja, in welke gevallen (noem zoveel mogelijk criteria)?

Direct arrest:

- post-interlocutoire zaken
- technische rekenkundige exercities
- rampzaken

- cna geweest, financieel belang beperkt en uitkomst zaak lijkt glashelder.

6. Krijg je van de behandelend raadsheren feedback op de selectie?
Zo ja, geeft deze feedback aanleiding tot een andere wijze van selecteren?

Zeker, de combinatie betwijfelde of er voldoende te vragen was om de zitting te rechtvaardigen. Zaken tegen de verwachting in toch geschikt. Op wat gemopper of verraste geluiden na niet (niet gestructureerd). Vrijwel nooit, een enkele keer waarom er iets gezien is in een comparitie. Nee. Nog niet veel. Nee nooit. Wel algemene kritiek dat in een concreet geval een zaak is geselecteerd voor cna. Bijna nooit feedback, zou wel goed zijn om dat te organiseren.

Heel soms, als een zaak qua onderwerp aan ander team moet worden toebedeeld. Dan hou ik daar in vervolg rekening mee en zo nodig doe ik het voorstel aan MT voor aanpassing lijst verdeling zaken over de teams. Niet op de beslissing om direct een concept te schrijven. Neen.

7. Heeft de doorlooptijd invloed op de selectie? (tijd tussen selectie en daadwerkelijk gehouden zitting) Zo ja, licht je antwoord toe.

Wat mij betreft niet. Enigszins; bij twijfel of een comparitie wel of niet geïndiceerd is speelt dit wel eens mee.

Ja, omdat er al zoveel vertraging uitgaat van de selectie van cna tot memorie van grieven kan worden genomen, prefereer ik in veel gevallen non-selectie zodat snel cmva kan worden gehouden na stukkenwissel. In sommige zaken is een snelle beslissing vereist. Als een zaak eigenlijk wel op zitting zou moeten, maar dat duurt nog maanden, voorrang is ook niet echt te verdedigen, maar er is wel ruimte om de zaak snel af te doen in een andere stroom, dan verdient dat soms toch de voorkeur. Nee. Soms, als zaak veel haast lijkt te hebben kan voorraadkamer sneller gaan dan cmvaa. Maar in die gevallen voor ik voor snel ad hoc een zitting bepalen. In team 2 zijn daar data voor vrijgehouden in het rooster.

8. Wissel je ervaringen uit met collega selecteurs?

Ja. Af en toe overleggen we over de selectie van een zaak, als er twijfel over de keuze bestaat. Verder spreken we met de selecteurs binnen het team regelmatig over dit onderwerp. Nee. Niet veel, ik overleg wel eens of ik een bepaalde zaak wel of niet zal selecteren. cna: wel eens. Ja. Nauwelijks. Ja, met medeselecteur in team 2 en incidenteel met selecteurs andere teams in de regiekamer.

Ja, met de collega secretarissen/stafjuristen en zo nodig met de raadsheren i.v.m het onder 6 genoemde zaaksverdelingslijstje.

9. Zijn de werkprocessen duidelijk?

Ja. (9x) Regelmatig opkomende onduidelijkheid bij de collega secretarissen/stafjuristen is: moet bij de eerste classificatie, bij aanbrengen van de zaak, als blijkt dat er een incident speelt, de zaak naar het regieteam-vakje of naar het desbetreffende team? Afspraak met Pieter Frans is nu: naar het team. Maar dit moet nog worden verwerkt in de werkbeschrijvingen.

10. Werken de processen ook goed in de praktijk? Zo nee, wat werkt niet goed?

Ja. (8x) Natuurlijk zijn er wel selectiefouten. Er worden m.i. te vaak te ingewikkelde zaken geselecteerd. Daardoor ontstaat onvrede over het systeem van cna (kern: Kost teveel tijd voor de te verwachten opbrengst). Kleine wens: in alle dossiers bestreden vonnis bovenop. Kost soms tijd dat op te sporen. Het inplannen van de zaken op cnvma-zitting heeft voor team 2 (daar heb ik zicht op) wel veel planningsgedoe tot gevolg gehad. Vooral het vinden van plv-ers is tijdrovend(er geworden) omdat er meer zaken zijn in te plannen dan vóór de nieuwe werkwijze. (vandaag ben ik er bijv. een halve dag mee bezig geweest voor de zaken van deze week). Ik kan echter niet bedenken hoe dit te verbeteren. Ik vind het namelijk wel goed dat er “op de zaak toegespitste” plv-ers worden gezocht bij een zaak; het is lastiger daarmee bij de planning rekening te houden als je met een vast rooster met vooraf ingeplande plv-ers werkt. Als je op de zaak toegespitste plv-ers wil, dan moet, meen ik, de zaak door een jurist worden bekeken. Het uitzoeken van de juiste plv kun je m.i. niet goed delegeren naar de griffie. Misschien is het het overdenken waard of efficiënt is om in een eerder stadium van de procedure al plv-ers voor te stellen; het efficiëntst lijkt mij bij de cnvma-selectie door de rh-selecteur (die bekijkt de zaak dan toch al inhoudelijk). Als de door de rh-selecteur aangewezen specialistische plv-ers dan niet blijken te kunnen, kun je dan bijv. altijd de secr/stafj nog inschakelen voor een volgende voorstel voor plv-ers. Wat ik er niet goed aan vind, is dat het erg lang duurt voordat de zaken op zitting komen. Ik vrees dat dit probleem zonder meer mensen niet op te lossen valt.

11. Hoe kan dit verbeterd worden? Ervaring. Maar ook accepteren dat er altijd een paar fouten tussen blijven zitten. Anders moet de tijd voor selectie verveelvuldigd worden. Dat gat dat weer ten koste van de tijd aan de zaaksafdoening zelf. Door strikte criteria te hanteren en die toe te passen, ook als dat betekent dat in de praktijk de een of andere managementnorm over het gewenste aantal cna's niet wordt gehaald. Zoals zo vaak: het professioneel vakmanschap niet onder laten sneeuwen voor managementnormen. Zie onder 10, Peter Smolders en ik zijn overigens nog bezig met een voorstel voor een formulier dat bij de selectie van nieuwe zaken kan worden gebuikt. Er ligt een conceptvoorstel waaraan we nog moeten sleutelen voor die ter beoordeling kan worden voorgelegd aan de desbetreffende personen.

Onderstaande vraag geldt alleen voor de selecteurs, locatie Arnhem.

De locatie Arnhem heeft een regieteamkamer. Uitgangspunt is dat de dossiers naar deze kamer gebracht worden en dat de selecteurs daar de zaken selecteren.

12. Gebruik jij voor de selectie de regieteamkamer? Zo nee, wat is de oorzaak daarvan?

Ja. (5x) Het is overzichtelijk waar de zaken zijn en als er iemand door omstandigheden niet aankomt zijn taak op de regiekamer uit te voeren, is snel duidelijk dat er werk moet worden overgenomen door anderen.

Bijlage 2 Verslag inclusief aanbevelingen bijeenkomst 31 januari 2017

Inleiding

Op 31 januari 2017 vond de bijeenkomst van de afdeling civiel recht plaats waarvoor alle raadsheren en juridisch medewerkers en de schrijfploeg familie waren uitgenodigd. Tijdens het ochtendprogramma waren ook het voltallige bestuur, de heren P. Arnoldus en R.L van Nuijsenburg (beiden Raad voor de rechtspraak) en twee leden van de landelijke werkgroep professionele standaard (beiden raadsheer bij het gerechtshof Amsterdam) aanwezig.

Verslag ochtendprogramma

Door de dagvoorzitter, Jan Hein Lieber, tevens voorzitter van de werkgroep Evaluatie nieuwe werkwijze, werden de resultaten van de evaluatie gepresenteerd. Vervolgens hebben de twee gastsprekers, mr. J. Ekelmans en prof. mr. J.B.M. Vranken een voordracht gehouden over (mogelijke) consequenties van de nieuwe werkwijze voor advocaten/justitiabelen.

Verslag middagprogramma

Tijdens het middagprogramma zijn de deelnemers verdeeld over zes gespreksgroepen. Er waren drie centrale thema's die telkens door twee groepen werden behandeld. Het doel van de gesprekken is per groep te komen tot beantwoording van de hoofdvraag en vijf concrete aanbevelingen te formuleren naar aanleiding van het behandelde thema. Allereerst volgt een overzicht van de aanbevelingen per gespreksgroep. Vervolgens werden de aanbevelingen omgezet in stellingen, waarover gestemd kon worden.

Overzicht van de aanbevelingen per gespreksgroep

1. Hoofdvraag: Wat is het doel van de selectie en welke afspraken moeten wij maken om dat doel te bereiken?

	Aanbevelingen groep 1a	Aanbevelingen groep 1b
1.	In beginsel wordt in alle zaken een comparitie na memorie van antwoord (CNMVA) gelast.	Regieraadsheer beslist of een CNA niet doorgaat indien een van de partijen gemotiveerd verzoekt om de zitting niet door te laten gaan.
2.	CNMVA is meervoudig.	In zaken met een beperkt financieel belang in beginsel een CNA, want te licht voor CNMVA.
3.	Zaken waarin CNA is gehouden, worden op voorraadkamer gezet waarna de combinatie beoordeelt of er nog een CNMVA moet worden gehouden.	In appel is als uitgangspunt 1 zitting.
4.	Bij de voorbereiding wordt een korte agenda opgesteld van wat op zitting wordt besproken en dit wordt aan het begin van de zitting aan partijen medegedeeld.	Selectie CNMVA: als er geen CNA was, tenzij contraindicaties (buitenlandse partijen, proefprocedures): liever te vaak dan te weinig.
5.	In het comparitie arrest wordt een tijdsindicatie voor de duur van de zitting gegeven, te weten twee uur.	Geen agenda in CNMVA arrest, maar aan begin van de zitting mogen partijen agendapunten voorstellen + aankondiging dat dit aan het begin van de zitting zal worden gevraagd.
6.	Als beide partijen te kennen geven dat zij van de CNMVA wensen af te zien, wordt daaraan gevolg gegeven? Dit betrof een discussiepunt in de gespreksgroep.	

STELLING 1:

In beginsel wordt in alle zaken een meervoudige comparitie gelast.

100% voor. Wel enkele kanttekeningen:

- *Geen meervoudige comparitie als er een CNA is gehouden.*
- o *Uitzondering op hoofdregel moet mogelijk blijven gezien aard van zaak.*

STELLING 2:

Er wordt een korte agenda opgesteld en voorafgaand aan de zitting aan partijen bekend gemaakt. 25% is voor deze stelling, 75% tegen.

Argumenten tegenstemmers:

- o *Heel bewerkelijk.*
- o *Verwachtingen gewekt (door af te wijken van agenda).*
- o *Geen meerwaarde.*

100% is er voor om aan het begin van zitting een agenda (samen met partijen) op te stellen.

STELLING 3:

Op eenparig verzoek van partijen wordt afgezien van een comparitie van partijen.

Verdeling 50/50.

Na discussie herformulering stelling: na eenparig verzoek van partijen om af te zien van de comparitie volgt een heroverweging van de regieraadsheer.

Herformulering leidt tot 100% instemming stelling.

2. Hoofdvraag: Wat is het doel van de zitting en welke afspraken moeten wij maken om dat doel te bereiken?

	Aanbevelingen groep 2a	Aanbevelingen groep 2b
1.	Maatwerk bij zitting is belangrijk en we moeten ons dus niet vastleggen op een vast stramien.	15 minuten of langer voor zitting bijeenkomen. Doel: <ul style="list-style-type: none"> o Regie afspraken / plan van aanpak. o Volgorde bespreken advocaat of partijen eerst. o Vragen bespreken. o Schikkingspoging of niet.
2.	In het tussenarrest partijen informeren over het verloop van de zitting, aldus dat vragen aan partijen worden gesteld, de advocaten gelegenheid krijgen voor de toelichting van maximaal twee A4-tjes, waarbij ze kunnen reageren op het laatste processtuk en dat evt. een schikking wordt beproefd.	Volgorde in behandeling: <ul style="list-style-type: none"> o Goed agenda vertellen/zittingsorde. o Duidelijk benoemen dat advocaten en partijen de gelegenheid krijgen het woord te voeren. o Per zaak bespreken of er eerst vragen komen of advocaat eerst mag spreken / afhankelijk van de aard van de zaak (juridisch of niet).
3.	Aan het begin van de zitting aangeven welke punten het hof aan de orde wil stellen, en partijen vragen welke ze daaraan toe willen voegen.	Spreeknotities: <ul style="list-style-type: none"> o Als er staat geen spreeknotities dan zo handhaven. o Goed plan: 2 blz. spreeknotities maximaal en maximaal 10 minuten spreektijd. Wel mogelijk meer spreektijd te vragen.

4.	Proces-verbaal opmaken en toezenden aan partijen is wenselijk mits daarvoor ondersteuning van een goede griffier beschikbaar is.	<p>PV's:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Niet standaard PV toesturen (teveel werk om op te stellen/uit te werken). ○ Met buitengriffiers is het taakverzwaring voor de raadsheren om een acceptabel PV te maken. <p>Schorsen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Als iemand dat wil of als het al voorbesproken is. <p>Schikken:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Als de gelegenheid zich voordoet.
----	--	--

STELLING 1:

Het is advocaten toegestaan om een toelichting te geven met gebruikmaking van spreeknotities van max. 2 A4-tjes met maximaal 10 minuten spreektijd.

100% voor.

STELLING 2:

Er moet in beginsel sprake zijn van een vast zittingsverloop (volgorde van behandeling).

75% tegen, 25% voor.

STELLING 3:

PV's worden niet standaard toegezonden.

75% voor, 25% tegen.

3. Hoofdvraag: Wat helpt ons en wat belemmert ons in de snelheid en kwaliteit van het werken volgens de nieuwe werkwijze?

	Aanbevelingen groep 3a	Aanbevelingen groep 3b
1.	<p>Evenwichtig rooster met lucht erin:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Meer specialiseren zowel op zaak als op vaardigheden. ○ Vliegende "keep". ○ Schrijfweken. 	<p>Invloed advocatuur op wel of geen zitting:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Voor selectie moment CNMVA zaak na rol voor uitlaten advocaten over comparitie of arrest.
2.	<p>Alternatieve beslechting van geschillen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Second opinion o.b.v. stukken eerste aanleg. ○ Afdoening met kort geding motivering. ○ Mondeling arrest wijzen. ○ Procesafspraken met partijen bijv. in beperking processtukken. 	<p>Comparitie: in comparitearrest met link verwijzen naar vaste basisstructuur van verloop van de zitting. Onderdeel daarvan is: het vaststellen van agenda aan begin van de zitting. Advocaten worden uitgenodigd om daarvoor punten in te brengen. Stel vaste basisstructuur voor de zitting vast.</p>
3.	<p>Task force voor aanpak achterstanden:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Onderzoek en analyse oorzaak achterstanden. 	<p>Scholing:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Cursus of intervisie zittingsvaardigheden,

	<ul style="list-style-type: none"> ○ Concrete maatregelen bedenken. ○ Afdoening door collega's niet uit eigen bezetting. ○ Externe wijsheidskamer.	<p>specifieke rol van de voorzitter, beter benutten van dynamiek van meervoudig zittingen.</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Schrijf- en zittingsvaardigheden beter benutten. Binnen de vaste structuur van het rooster (zie 4) meer variatie bij toedelen rollen: voorzitten, schrijven etc.
4.	<p>Workshop over inrichting zitting:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Informeren en communiceren met advocaten. ○ Uniformering aanpak verschillende teams. ○ Proces-verbaal moderniseren.	<p>Rooster: een goed en evenwichtig rooster, waarin alle zittingen dus ook van team 6, WWZ, WSNP een plek krijgen. Met witte gaten.</p>
5.	<p>Workshop digitale vaardigheden:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Ontwikkelen wizards voor het maken van een arrest. ○ Digitaal meelesen.	<p>Ontspanning: meer sjoelen en pingpongen.</p>

STELLING 1:

*Rooster met lucht/bewust vrije periodes.
100% voor.*

STELLING 2:

*Onderzoek naar andere vormen van afdoening/beslissing (bijv. second opinion) wordt bevorderd.
75% voor, 25% tegen.*

STELLING 3:

*Er moeten workshops/trainingen (zittings)vaardigheden georganiseerd worden.
75% voor, 25% tegen.*

STELLING 4:

*Een taskforce instellen voor het bedenken van maatregelen om achterstanden weg te werken.
100%.*